

הערות בעניני קידוש לשבת ויום טוב - שיעור 764

I. ההערות

- (א) **השומעים קידוש** ומכוונים לצאת ידי חובת הקידוש דעת המ"ב (קט"ד - ג) דאם טעמו מעט מן היין אפילו טעימה בעלמא ורוצים לשתות אח"כ סודה אינם צריכים לברך עליו שהיין פוטר כל מיני משקים (זרכות מ"ח: קט"ד - ז) אבל אם לא טעמו כלל מן היין צריכים לברך על הסודה וע"ע בערוך השלחן (ג) שנשאר בצ"ע ועיין בשו"ת יחודה דעת (ה - כ)
- (ב) **קידוש נפלא מהגרי"ז מבריסק** שאין השומע יוצא קידוש ביום אלא אם השומע נהנה בטעימה מהכוס וטעמו דעיקר הקידוש ברכת הנהנין ולא שייך אלא אם נהנה אמנם אנו פסקינן כהרמ"א (רע"ג - ד) דאף שלא נהנה יוצא דהברכה ברכת מצוה (מועדים וזמנים ג - דף ק"ז) ועיין בספר קידוש כהלכתה (ר"ז)
- (ג) **אכל פת או מיני מזונות פחות מכזית** אינו יוצא קידוש במקום סעודה דצריך לכל הפחות כזית (רע"ג - ה) וכתב האג"מ (י"ד ז - דף רע"ה) דאם נתכוין לאכול כזית ונמלך יוצא מסתברא דקידוש במק"ס הוי דרבנן
- (ד) **מי שחלש לבו ואין לו לחם מזונות או יין כשיעור** יכול לסמוך על השלטי הגבורים לאכול פירות וכדומה לפטור עצמו מקידוש במקום סעודה (מ"ב רע"ג - כ"ו) ועיין באג"מ (י"ד ז - דף רע"ה) דיש ב' מיני קידוש דהיינו במקום סעודה ושלא במקום סעודה ויכול לקדש על פירות לכתחלה ויוצא מקידוש שלא במקום סעודה ואח"כ לקדש על לחם שנחשב במקום סעודה (ע"ש)
- (ה) **לכמה ראשונים** אינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה ע"י שתיית רביעית יין וע"כ נראה שאין להקל בזה אלא במקום הדחק (מ"ב כ"ה) ודעת הלבוש שצריך עוד רביעית מלבד של הכוס של הקידוש ומ"מ בקידוש של שחרית יש לסמוך על הרביעית בכוס של קידוש לבד אבל בקידוש של לילה אין להקל בזה ואפילו אם ישתה עוד כוס אחד בלילה דדעת רעק"א בחידושיו הוא דאפילו ביום אינו מועיל רביעית אחד שנקרא במקום סעודה (שער הציון כ"ט) ואפשר שחשב לשיטת הרא"ש
- (ו) **בספר מעשה רב** כתב שהגר"א אף בקידוש היום לא היה אלא במקום סעודה גמורה ולא על מזונות או יין (בה"ל רע"ג - ד"ה סתנו) וכן אני נוהג אמנם העולם אינם נוהגים כן וע"ע בבה"ל (רמ"ט - ד"ה מותר בסופו)
- (ז) **קידוש במקום סעודה הוא רק דרבנן** ולכן ספיקו לקולא (בה"ל ד"ה לאלתר)
- (ח) **צריך לאכול במקום קידוש לאלתר** דבלאו הכי אינו יוצא (רמ"א ג) ולאלתר דהיינו אפילו זמן קצר (מ"ב י"ז) ודעת הקצות השלחן (פ"א - סק"י) דתוך שיעור כדי אכילת פרס לא חשיב הפסק ודעת היעב"ץ בסידורו השיעור כדי הילוך כ"ב אמה וספק ברכות להקל (פסקי תשובות רע"ג - ג)
- (ט) **באכילת קוגל אם נקרא במקום סעודה** עיין במג"א (י"א) דתבשיל מחמשת מינים יצא דהא על כל פנים חשיבי טפי לסעודת שבת מיין ועיין בשע"ת (רפ"ט - ג) דרק בפת הבאה בכיסנין יוצא אבל לא בקוגל ותבשילים אחרים שמברכים עליהם בורא מיני מזונות
- (י) **דעת הגאונים שהובא בטור** שמי שקידש במקום אחד על דעת לאכול במקום אחר שפיר דמי והוא שיהיו ב' המקומות בבית אחד כגון מאיגרא לארעא וכן עיקר (רע"ג - ב) ומ"מ לכתחלה לא יעשה כן דיש לחוש לדעת הר"ן שמתמיר בזה מיהו אם גם רואה מקומו נראה דיש להקל אפילו לכתחלה אם דעתו לזה בעת הקידוש
- (יא) **הרבה גדולים סבירא ליה** דעיקר הסעודה תלויה בנר והעיקר השבת הוא הקידוש א"כ צריך להיות קידוש וסעודת שבת לאור הנר (בה"ל ד"ה והכי מסתברא) אמנם במקום צורך גדול יש להקל

II. עוד הערות

- (א) **לקדש על כוס פגום** דהיינו שאם שתו ממנו או טעמו ממנו בפה אפילו מעט אין מקדשין עליו ויש לקדש על כוס אחר או לתקן הכוס ובשעת הדחק מברכין על כוס פגום ועיין

כשו"ע (קפ"ג) ובמ"ב (ס) והמסובין שטועמין מכוס המברך לא איכפת לן כיון דמתחלה היה כוס שלם (מ"ב כ"ד) ועוד דכשצריך לברך על כוס פגום אם יש לו כוס קטן המחזיק רביעית ישפוך מהגדול לתוכו דעיי"ז נמי מתקן הפגימה קצת (מ"ב ל"ג) ויש ג' טעמים להפסול של כוס פגומה (כ) כמו מזבח פגומה ועל ידי ההוספת יין נשלם (ה) משום שנחסר מהשיעור וג"כ נשלם בההוספה (ג) דבטל חשיבותו (קידוש כהלכתה זף קל"ו)

(ב) לקיים המצוה מן המוכחר שגם כל אחד מן המסובים יטעמו מעט יין יש חוששים לשיטת התוספות המוכא במ"ב (רע"ב - י"ח) דס"ל לשתות דוקא מהכוס שמקדש עליו וכולהו כאחד חשיבי ואין זה נחשב כוס פגום אמנם יש סוברים דאם יש לו להמקדש כוס גדולה כדי שישאר בה יין כדי רביעית אחר שימזוג לכוסותיהם של המסובים ימזוג לכוסותיהם לפני שישתה דעל סמך זה רבים מקילין שישתה מן הכוס רק אחר שיתן לחבירו ועוד דיש סכנת נפשות (שו"ע ק"ע - ט"ז) ועיין בשש"כ (מ"ח - הערה ס"ט) שתמה עליהם ששותים קודם שפיכה משום סכנה

(ג) איטר יד אוחו הכוס בשמאלו - (שו"ע קפ"ג - ה) והרמ"א לא הגיה מ"מ עפ"י תורת הקבלה יש להקפיד תמיד ללכת אחר ימין דעלמא (פסקי תשובות קפ"ג - י"ג)

(ד) להאכיל קטן שהגיע לחינוך בלא קידוש - עיין במ"ב (רס"ט - ח) דמותר ואסור לענותו ואפילו להאכיל בידים לקטן הכא שרי ולכן הנוהגין לקדש בבית הכנסת מטעים דוקא לקטן שהגיע לחינוך דאם לאו הוי ברכה לבטלה ע"ש

(ה) לקדש לאחרים אע"פ שאינו אוכל עמהם מותר אם הוי במקום סעודה שלהם אפילו קידוש של שחרית אע"פ שאינו שותה מן היין הטעם משום עריבות ואם עדיין לא קידש לעצמו יזהר שלא יטעום עמהם (רע"ג - ד) וה"ה דלקטנים מותר לקדש אע"פ שאינו אוכל עמהם כדי לחנכם במצות ואפילו אם כבר יצא לעצמו ודעת השו"ע והוא שאינם יודעים לקדש בעצמם דאם יודעים לקדש בעצמם אינו יכול להוציאם בקידוש שלו אם אינו יוצא אז בעצמו והפר"ח חולק דבכל גווני יכול לקדש להם ובדיעבד מותר להוציא אפילו בקי (מ"ב רע"ג - כ) ולא דמי לברכת המוציא של שבת של כל שלש סעודות דאף שהם חוב אין החוב עליו משום מצוה כקידוש על יין אלא כדי שיהנה מסעודת שבת דאין להמצוה עצמה חוב דהא אם הוא נהנה ממה שמתענה א"צ לאכול ולכן אינו מוציא אחרים אם אינו אוכל עמהם (מ"ב י"ט) בהמוציא

(ו) אשה אלמנה שאינה יודעת בעצמה איך לקדש לא תוכל ליכנס בבית אחר לשמוע קידוש כיון שאינה סועדת שם כלל אלא יכנס אחר לביתה לקדש לפניה ומהני זה אף שהוא אינו יוצא עתה בהקידוש (מ"ב רע"ג - כ)

(ז) מי שהותר לו לאכול ולשתות קודם תפלה כגון לרפואה או חולה צריך לקדש מתחלה (כה"ל רפ"ט ד"ה חובת) ואם חלש לבו יכול לאכול בלא קידוש קודם מוסף וע"ע באג"מ (ז - כ"ח צסופו)

(ח) יש נוהגים שבני הבית יאמרו את ברכת הקידוש יחד עם המקדש מלה במלה מתוך חשש שמא לא יכוונו לדברי המקדש או שמא לא ישמעו כל דברי המקדש ומ"מ יאמרו בלחש שלא לבלבל המקדש (שש"כ מ"ז - הערה ק"פ בשם המ"ב קפ"ג - ה) אמנם עיין בספר קול דודי (דף 31) דיוצאין הקידוש מבעל הבית וכ"כ המ"ב (רי"ג - ג) וזה מפורש בהרמ"א (קט"ד - ח) דברוב עם הדרת מלך

(ט) ברכה אחרונה על יין של קידוש - עיין בבה"ל (קט"ד - ו ד"ה וכן פוטרת) דנכון לענין קידוש שלא לשתות רק כמלא לוגמיו וכ"כ החיי אדם אבל אם שתה כל הכוס יכוין בעת בהמ"ז לפטור היין ששתה מקודם ויוצא בזה בדיעבד

(י) לקדש על יין מגולה דאפילו שאין אצלנו נחשים אסור משום הקריבהו (עה"ש רע"ז - ה) ויש מקילין בדיעבד (מ"ב רע"ז - ג)

(יא) לקדש על כוס נייר וכדומה שהוא כלי רק לשעה כשליכא כוס אחר אולי יש להקל (אג"מ ג - ל"ט)

III. תלוי אם קידוש על הכוס של יין ליל שבת דאורייתא או דרבנן והנפקא מינה

עיין בשיעור 512 (I & II)

נפס ל'סלוי נשאית אבי אורי ר' אליעזר ל'פא ב"ר י'עקב ארזבי ע"ה אלא אורתי באשה רחל ב"ר גרשון מנחם הסניך הכהן ע"ה ול'סלוי נשאית אורי היקר ר' איסר ז'אב ב"ר אליעזר ל'פא ע"ה